

Podstawy ideologiczne islamu – filary wiary. Zarys tematyki

Słowa kluczowe: islam, filary islamu, zakat, saum, ramadan, szahada, hadżdż

Wprowadzenie

W ostatnich latach, obserwowany jest ciągły i intensywny wzrost liczby wyznawców islamu – nie tylko w krajach muzułmańskich, ale także w Europie. Przy czym często już zauważa się, że wartości wyznawane przez muzułmanów, są trudne do pogodzenia z tymi chrześcijańskimi, europejskimi, a co gorsza – z podstawowymi prawami człowieka. Skutkuje to pojawianiem się coraz wyraźniejszych głosów w dyskursie politycznym, w ramach którego ścierają się zwolennicy pełnej poprawności politycznej, otwartości i multikulturalizmu ze swoimi krytykami, często oskarżanymi o „islamofobię”. Aby jednak móc do tej dyskusji dołączyć, niezbędna jest przynajmniej podstawowa wiedza na temat samej doktryny islamu. Dlatego też, w niniejszym artykule autorki charakteryzują w zarysie podstawę religii muzułmańskiej – 5 filarów wiary.

Islam nakłada na swoich wyznawców pięć podstawowych obowiązków, które jednocześnie stanowią jego filary (arab. *arkan ad-din* lub *arkan al-islam*) i podstawę *szariatu*. Mają one wywodzić się z praktyki prawa

muzułmańskiego, czasów Proroka. Zgodnie bowiem z tym co stwierdził sam Mahomet:

Przekazane na podstawie autorytetu Tausa, że jakiś człowiek zapytał się Abdulla, syna Umara: Dlaczego nie rozpoczynacie wyprawy wojennej? Na to Abdullad miał odpowiedzieć: Słyszałem, jak Prorok powiedział: Zaprawdę, islam opiera się na pięciu (filarach): wyznaniu, że nie ma Boga oprócz Allaha, modlitwie, zapłacie *zakatu*, poszczeniu w czasie *ramadanu* i pielgrzymce do Domu¹.

Jak podnosi M.M. Dziekan, można je porównać do *Dekalogu*, brak im jednak ułożenia w konkretnym porządku czy hierarchii. Należą do nich: wyznanie wiary (arab. *szahada*), modlitwa (arab. *salat*), post (arab. *saum*), jałmużna (arab. *zakat*) oraz pielgrzymka do Mekki (arab. *hadżdż*). Niektóre z ugrupowań islamskich, uznają dodatkowy, szósty filar islamu, czyli *dżihad*, co przysparza pewne problemy, gdyż jego interpretacja w zależności od wyznawców bywa różna².

Jak wskazuje M. Sadowski w artykule *Dżihad – święta wojna w islamie*, dla charydżytów, *dżihad* rozumiany jako obowiązek prowadzenia wojny z niewiernymi, jest szóstym filarem islamu³. Pogląd ten nie ogranicza się jednak wyłącznie do wskazanej grupy, jako że istnieją źródła potwierdzające, iż ibn Tajmijja – prawnik i teolog – uważał *dżihad* za obowiązek tak samo ważny jak każdy z pozostałych pięciu filarów islamu. Jak podkreśla M. Sadowski, *dżihad* był różnie rozumiany przez prawników muzułmańskich, pozostawali oni jednak jednomyślni w fundamentalnej kwestii traktowania *dżihadu* jako wojny, którą mają toczyć z niewiernymi, w celu szerzenia islamu na cały świat⁴. Autor podkreśla jednak, iż wielu współczesnych uczonych, także zachodnich, twierdzi raczej, iż jest to walka duchowa. W tym kontekście należy więc wyróżnić mały *dżihad* (*dżihad asghar*), rozumiany tak jak wcześniej wspomniano, czyli jako walka z niewiernymi w imię Allaha i w celu poszerzania wspólnoty muzułmańskiej na cały świat oraz duży *dżihad* (*dżihad akbar*) oznaczający zmaganie się z własnymi słabościami⁵.

1 M.M. Dziekan, *Dzieje kultury arabskiej*, Warszawa 2008, s. 166.

2 Tamże.

3 P. Hitti, *Dzieje Arabów*, Warszawa 1969, s. 181, cyt. za: M. Sadowski, *Dżihad – święta wojna w islamie*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2013, nr 8, s. 31.

4 M. Sadowski, *Dzieje...*, dz. cyt., s. 38.

5 Tamże, s. 41.

Wyznanie wiary (*szahada*)

Islam odrzuca politeizm i nakazuje wiarę w jednego Boga. Uznanie Allaha za jedyne Boga, nie oznacza jedynie wyeliminowania innych religii, ale również stylów życia czy ideologii, które poprzez swój wpływ, mogłyby kierować życiem muzułmanina⁶. Wyznanie wiary, czyli po arabsku *szahada*, to werbalna deklaracja zarówno przynależności do wyznawców islamu, jak i zewnętrzne zapewnienie o poddaniu się woli Boga⁷. *Szahada* to w zasadzie dwa świadectwa, gdyż w tym dwuczłonowym sformułowaniu przejawiają się fundamentalne założenia doktryny prawa muzułmańskiego, dotyczące zarówno jedności Allaha, jak i posłannictwa Muhammada. Brzmi ono w sposób następujący: „la ilaha illa Allah wa-Muhammad Rasul Allah”, co oznacza: „nie ma bóstwa oprócz Boga, a Muhammad jest Jego Prorokiem”. Wyznawcy szyizmu, wypowiadają jeszcze dodatkową formułkę, stwierdzającą że „Ali (twórca szyizmu) jest przyjacielem Boga” – „wa-Ali Wali Allah”. Pomimo iż tradycja i obowiązek wypowiedzenia wyznania wiary nie wynika wprost z Koranu (pojawia się tam tylko pośrednio⁸), a raczej z sunny, stanowi to nieodłączny element życia każdego muzułmanina. Świadectwo wiary szepcze się bowiem do ucha nowonarodzonemu dziecku, jak i wypowiada się je w momencie śmierci. Częste wymawianie tego zdania stanowi obowiązek muzułmanina, a szczególnie gorliwe i przy obecności świadków, jest warunkiem formalnym przystąpienia do wspólnoty wyznawców islamu⁹. Co ciekawe, również derwisze odprawiając swoje rytuały, podczas których wpadają w trans, wypowiadają słowa *szahady*¹⁰.

Modlitwa (*salat*)

Codzienna modlitwa to kolejny obowiązek wyznawcy Allaha, a jednocześnie jedyna forma nabożeństwa w islamie. Z założenia jej głównym

6 S.W. Witkowski, *Wprowadzenie do prawa muzułmańskiego*, Warszawa 2009, s. 10.

7 E. Khidayer, *Arabski świat*, Warszawa 2012, s. 54.

8 Tamże, s. 54.

9 M.M. Dziekan, *Dzieje...*, dz. cyt., s. 166–167.

10 E. Khidayer, *Arabski...*, dz. cyt., s. 54.

celem nie jest zwracanie się do Boga z prośbą, lecz stanowi ona raczej przymusowy przejaw wiary¹¹. Oprócz pięciu modlitw dziennie, inną obowiązkową jest modlitwa piątkowa (*dżuma*), której głównym celem ma być umacnianie społeczności muzułmańskiej, będąc przy okazji sposobnością do wygłaszania religijnych nauk przez nauczycieli¹². Istnieją także modlitwy nadobowiązkowe, które towarzyszą tym obowiązkowym albo są praktykowane podczas wielkich świąt. Szczególnie cenione przez Allaha i wartościowe są modlitwy dodatkowe, czyli *nafil*, dla których wyjątkowo dobrymi porami są czas po północy i przed jutrznią¹³.

Niektórzy prawnicy muzułmańscy stawiają *salat* ponad wszystkimi pozostałymi obowiązkami muzułmanina, wskazując iż jako symboliczne poddanie się woli Boga, obowiązek ten pojawia się w Koranie wielokrotnie, co ma przesądzać o jego wyjątkowym znaczeniu i doniosłości. Czytamy o niej np. w surze Podróż Nocna:

Odprawiaj modlitwę przy skłanianiu się słońca, aż do ciemności nocy, a recytację – o świcie. Zaprawdę, recytacja o świcie znajduje świadków! A nocą czuwaj na modlitwie, to będzie dla ciebie zasługa dobrowolna; być może, twój Pan pošle cię na miejsce chwalebne¹⁴.

Modlitwa jest ważna z tego względu, iż codziennie odmawiana pozwala pamiętać o wierze i konieczności przestrzegania zakazów i nakazów Allaha¹⁵.

Koniecznymi warunkami dla ważności modlitwy są:

- dokonanie obmycia ciała (*wudu*),
- zachowanie czystości ciała, ubrania i miejsca modlitwy,

11 S.W. Witkowski, *Wprowadzenie...*, dz. cyt., s. 10–11.

12 W islamie nie ma bowiem kleru, jednak jak twierdzi I. Warraq, istniało coś w rodzaju klasy duchowieństwa, czyli tzw. „uczni doktorzy” czy też „doktorzy prawa”, którzy uzyskali wyłączność na interpretację Koranu i *sunny* (I. Warraq, *Dlaczego nie jestem muzułmaninem*, Warszawa 2013, s. 232).

13 H. Abdalati, *Spojrzenie w islam*, Białystok 2003, s. 82.

14 Określenie „Koran” to tak naprawdę spolszczenie, natomiast najbardziej poprawna wersja to „Quran”. Wszystkie cytaty z Koranu pojawiające się w niniejszej pracy są przywoływane według tłumaczenia J. Bielawskiego (*Koran*, J. Bielawski (tłum.), Warszawa 1986). W opisie kolejnych cytatów najpierw pojawia się numer *sury*, czyli rozdziału (cyfra rzymska), w następnej kolejności numer *ajatu*, czyli wersetu (cyfra arabska); Koran, XVII, 78–79.

15 M.M. Dziekan, *Dzieje...*, dz. cyt., s. 167–168.

- odpowiednie ubranie, okrywające części ciała kwalifikowane jako *awrah* (mężczyzna powinien być zasłonięty co najmniej od pępka do kolan; w przypadku natomiast noszenia szaty, nie powinna ona być zbyt długa, tak by kostki stóp pozostały odkryte; kobieta podczas modlitwy powinna mieć odsłonięte wyłącznie: twarz, dłonie i stopy),
- wyznanie intencji modlitwy,
- zwrócenie twarzy w kierunku Mekki (w meczetach ułatwia to odpowiednia nisza, zwana *kibla*, jednakże kiedy nie wiadomo, w którą stronę powinno się zwrócić na czas modlitwy, muzułmanin powinien kierować się własnym przekonaniem¹⁶. Nie zawsze ten kierunek był właściwy – przed konfliktem z Żydami modlono się w kierunku Jerozolimy; w Polsce jest to kierunek południowo-wschodni¹⁷).

Z obowiązkiem modlitwy nierozzerwalnie związany jest stosowny rytuał: odpowiednie przygotowanie ciała poprzez jego obmycie, wykonywanie określonych ruchów podczas samej modlitwy oraz słowa, które powinny być w jej ramach wypowiedziane. Aspekt fizycznego oczyszczenia ciała podczas rytualnego obmycia łączy się tu z metafizycznym oczyszczeniem duszy z grzechów, w trakcie modlitwy¹⁸. Muzułmanin jest więc zobowiązany, przed przystąpieniem do modlitwy, obmyć te części ciała, które są szczególnie narażone na zanieczyszczenie. Co ważne, niektóre czynności, takie jak np. sen w pozycji poziomej lub załatwienie fizjologicznej potrzeby, unieważniają obmycie, jeśli jednak do nich nie dojdzie, jedno obmycie może wystarczyć nawet na kilka modlitw. W wyjątkowych sytuacjach dopuszczalne jest obmycie przy pomocy czystego gruntu np. piasku¹⁹.

Generalnie islam nakazuje modlitwę pięć razy w ciągu dnia²⁰. Szyici modlą się jednak tylko trzy razy dziennie, łącząc dwie skrajne pory

16 Saudyjskie, narodowe linie lotnicze stworzyły na pokładach swoich samolotów specjalne miejsca przeznaczone na modlitwę, skierowane w stronę Mekki. Niestety przewidziane one zostały wyłącznie dla mężczyzn (J. Bielecki, *W samolocie kobiety i mężczyźni osobno*, <http://www.rp.pl/artukul/1168635.html?print=tak&p=0>, dostęp: 12 września 2015).

17 Tamże.

18 S.W. Witkowski, *Wprowadzenie...*, dz. cyt., s. 10–11.

19 H. Abdalati, *Spojrzenie...*, dz. cyt., s. 84–86.

20 Zgodnie z Tradycją, Mahomet brał udział w wydarzeniu, które nazwano *miradž*, czyli w języku arabskim „wniebowstąpienie”. Niektórzy muzułmanie uważają, że

w jedną²¹. Każdorazowo czas modlitwy wyznaczany jest przez nawoływanie *muezzina* z wieży meczetu albo jego dachu, który – w tradycyjnej wersji – stojąc zwrócony w kierunku Mekki, podnosi i przykłada do uszu obie dłonie i donośnie woła (wezwanie do modlitwy nosi nazwę *azan*)²². Początek całego cyklu codziennych modlitw przypada o zachodzie słońca, a same godziny poszczególnych modlitw zmieniają się w zależności od położenia ciał niebieskich. Muzułmanin jest zobowiązany do odmówienia każdej z nich pomiędzy dwoma następującymi po sobie *azanami*²³.

Codziennie modlitwy:

- modlitwa poranna (*Salatul-Fadž*) – należy ją odprawić od świtu do wschodu słońca, z tym że nie wolno już modlić się podczas wschodu słońca,
- modlitwa południowa (*Salatul-Zuhr*) – należy ją odprawić zaraz po zejściu słońca z zenitu, jednak nie wtedy kiedy słońce znajduje się już w pozycji zenitu,
- modlitwa popołudniowa (*Salatul-Asr*) – należy ją odprawić po upływie czasu przeznaczanego na modlitwę południową do zachodu słońca; odmawianie jej krótko przed zachodem słońca nie jest zalecane, gdyż kiedy słońce ma już kolor czerwony, modlą się tylko osoby leniwe i wyczekujące ostatniego momentu do modlitwy,
- modlitwa po zachodzie słońca (*Salatul-Maghrib*) – należy ją odprawić zaraz po zejściu całej tarczy słonecznej za horyzont,

była to tylko wizja, lecz zdecydowana większość z nich, wierzy w faktyczną podróż Mahometa na trasie Mekka – Jeruzalem – Niebo – Mekka. Zgodnie z podaniem, w Niebie Mahomet spotkał się z samym Allahem, który przekazał mu wówczas instrukcje dotyczące wymagań co do modlitwy. Według nich, muzułmanie mieli odtąd modlić się 50 razy dziennie. Zanim jednak Mahomet wrócił na ziemię, spotkał się jeszcze z Mojżeszem, który kazał mu wrócić do Allaha i prosić o zmniejszenie liczby dziennych modlitw, gdyż w tym wymiarze, byłby to zbyt duży ciężar dla ludzkości. Mahometowi udało się zredukować wymaganą liczbę modlitw do 5 i tak już pozostało (M. Ellass, *Co tak naprawdę mówi Koran. Chrześcijański przewodnik po Świętej Księdze islamu*, Warszawa 2009, s. 37).

21 Trzy razy dziennie modlą się także muzułmanie zamieszkujący niektóre obszary Indonezji (kraju, w którym obecnie mieszka największa liczba muzułmanów na świecie – ok 200 mln). Należą do nich np. przedstawiciele grypy etnicznej Watu Telu (V.S. Naipaul, *Poza wiarą. Islamskie peregrynacje do nauróconych narodów*, Wołowiec 2014).

22 H. Abdalati, *Spojrzenie...*, dz. cyt., s. 87.

23 E. Khidayer, *Arabski...*, dz. cyt., s. 55.

- modlitwa późnowieczorna, nocna (*Salatul-Isza*) – należy ją odprawić w okresie pomiędzy zanikaniem czerwonej poświaty na zachodzie, a świtem nowego dnia, z tym że powszechnie uznana pora to godz. 22.00²⁴.

Poza ogólnie przyjętymi formami modlitw, istnieje również szereg okazji, przy których powinno się odmawiać sentencje modlitewne, mające wyrażać uczucia i zadumanie muzułmanina. Do takich okazji należą m.in.:

- czas narodzin dziecka,
- czas trwania związku małżeńskiego,
- czas kładzenia się i wstawania z łóżka,
- czas opuszczania domu i powrotu do niego,
- czas wchodzenia do toalety i wychodzenia z niej,
- czas kłopotów,
- przy spoglądaniu w lustro,
- po kąpieli i ablucji,
- podczas odwiedzin cmentarzy²⁵.

W odniesieniu do miejsca modlitwy, meczet nie jest warunkiem koniecznym, wystarczający jest bowiem specjalny dywanik (*sadżdżada*), zapewniający rytualną czystość oraz ablucja, poprzedzająca modlitwę. Co ważne, sama modlitwa nie stanowi rozmowy z Bogiem, nie jest próbą dialogu czy sposobem na przekazanie próśb, a raczej wyrazem pokory. Wyćwiczony i ściśle określony układ skłonów i czołobic²⁶, połączony z recytacją fragmentów Koranu, wychwalania Boga, wypowiedanie formuły *szahady* oraz finalne przekazanie pokoju dla wszystkich istot, stanowi całość, w której brak miejsca na improwizację i własną inwencję. Co więcej, zmiana kolejności czy pomyłka, powodują konieczność powtórzenia modlitwy, jako nieważnej²⁷.

Z obowiązku modlitwy zwolnione są dzieci poniżej 14 roku życia (dziecko powinno być jednak zachęcane do praktykowania modlitwy już

²⁴ H. Abdalati, *Spojrzenie...*, dz. cyt., s. 82–83.

²⁵ Tamże, s. 110.

²⁶ W Egipcie można się spotkać ze specyficznym znamieniem, które da się zaobserwować na czołach muzułmanów. Egipcjanie nazywają ten rodzaj rany – *zabiba* czyli rodzinek. Takie znamię powstaje w wyniku wielokrotnego uderzenia czołem o dywanik podczas odmawiania modlitwy i jest charakterystyczne dla mężczyzn mieszkających tylko w tym muzułmańskim kraju (E. Khidayer, *Arabski...*, dz. cyt., s. 56).

²⁷ M.M. Dziekan, *Dzieje...*, dz. cyt., s. 167–168.

od 7 roku życia, a intensywnie wdrażane od 10 roku życia), osoby poważnie chore oraz kobiety w okresie menstruacji (do 10 dni), porodu i połogu (do 40 dni po porodzie)²⁸.

Post (*saum*)

Jednym z przejawów wiary, jak i podstawowym obowiązkiem muzułmаниna, który powstał w drugim roku po ucieczce Mahometa z Mekki, jest post:

O wy, którzy wierzyacie! Jest wam przypisany post, tak jak został przypisany tym, którzy byli przed wami – być może, wy będziecie bogobojni – na określoną liczbę dni. (...) Bóg chce dać wam ulgę, a nie chce dla was utrudnienia²⁹.

Każdego, dziewiątego miesiąca roku zwanego *ramadan* (daty świąt ustalane są według kalendarza muzułmańskiego *hidżra* opierającego się o fazy Księżyca, co przekłada się na ruchomy charakter dat rozpoczęcia poszczególnych miesięcy), muzułmanie praktykują post. *Ramadan* jest jednocześnie jednym z najważniejszych świąt muzułmańskich, o ogólnym zasięgu – mieszkańcy pozdrawiają się w tym czasie słowami *Ramadan karim!* co oznacza: *Szlachetny ramadan!* Pierwotnie poszczono w ostatnim miesiącu lata (rdzeń słowa *ramadan*, czyli spółgłoskowa zbitka *r-m-d* oznacza „być gorącym”) dla celów zdrowotnych lub z oszczędności³⁰.

Sam zwyczaj poszczenia wywodzi się z tradycji semickiej. Filarem islamu stał się ze względu na ważne wydarzenie, o którym wspomina Koran. Zgodnie bowiem z nim, to właśnie w tym miesiącu nastąpiło pierwsze objawienie Koranu Mahometowi za pośrednictwem archanioła Gabriela, o czym też jest mowa w surze Krowa:

To jest miesiąc *ramadan*, w którym został zesłany Koran – droga prosta dla ludzi i jasne dowody drogi prostej, i rozróżnienie. Kogo z was zastanie ten miesiąc, to niech pości w tym czasie. A ten, kto jest chory lub w podróży, to przez pewną liczbę innych dni³¹.

28 H. Abdalati, *Spojrzenie...*, dz. cyt., s. 80–81.

29 Koran, II, 183–185.

30 E. Khidayer, *Życie po arabsku*, Warszawa 2013, s. 17–19.

31 Koran, II, 185.

Muzułmanie na pamiątkę tego wydarzenia czczą *lajlat al-kadr* („noc siły boskiej”) w jedną z ostatnich, nieparzystych nocy tego miesiąca, najczęściej noc 27-mą. Brak jednak dokładnego wskazania, która noc jest właściwa, choć wskazuje się, iż niebo jest wtedy jasne, a w poprzedzający wieczór, nie szczerkają psy. Zgodnie z wierzeniami, spędzenie tej nocy na modlitwie ma zagwarantować oczyszczenie z wszystkich do tej pory popełnionych grzechów oraz wysłuchanie zanoszonych do Boga próśb³². Większość muzułmanów stara się też wyrecytować cały Koran w ciągu *ramadanu*³³.

Fakt że post odbywa się właśnie w tym konkretnym czasie, ma też wartość symboliczną, a z samym miesiącem związanych jest kilka innych, istotnych dla wyznawców islamu, wydarzeń. To właśnie dziewiątego miesiąca roku kalendarzowego miała miejsce zwycięska bitwa pod Badrem, zmarła Fatima, Abu Talib, Chadidża czy Ai’sza. Również wtedy zapoczątkowano budowę meczetu i uniwersytetu Al-Azhar w Kairze³⁴. Tych kilka przykładowo wskazanych wydarzeń, ma dodatkowo podkreślić wyjątkowość *ramadanu*, jak i motywować samych muzułmanów do przestrzegania wymaganych reguł i odpowiedniego zachowania.

W miesiącu *ramadan*, od wschodu słońca aż do jego zachodu (w Arabii Saudyjskiej te momenty dnia wyznaczane są przez wystrzały artyleryjskie), muzułmanie powinni powstrzymywać się od jedzenia, picia oraz innych używek (np. tytoniu), jak również powinni unikać kontaktów cielesnych. W zależności od strefy czasowej³⁵ czy pory roku, czas trwania postu, jak i jego godziny zmieniają się i w rezultacie może on trwać od 12 godzin i 5 minut do nawet 16 godzin i 14 minut³⁶. Zgodnie z tym co czytamy w Koranie, osoby chore czy podróżujące oraz te, które nie przestrzegają postu w miesiącu *ramadan*, są obowiązane do odbycia go w innym terminie. Małe dzieci przyzwyczajają się natomiast do wypełniania

32 E. Khidayer, *Życie...*, dz. cyt., s. 18–19.

33 M. Ellass, *Co tak naprawdę...*, dz. cyt., s. 32.

34 M.M. Dziekan, *Dzieje...*, dz. cyt., s. 168.

35 Zgodnie z fatwą, w przypadku muzułmanów zamieszkujących obszar koła podbiegunowego, gdzie w ciągu lata dzień trwa całą dobę, mogą się oni stosować do godzin wschodu i zachodu słońca w Mekce (J. Wójcik, *Głodny muzułmanin, zły muzułmanin? Efekty uboczne postu w Ramadanie*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1-329,title,Glodny-muzulmanin-zly-muzulmanin-Efekty-uboczne-postu-w-Ramadanie,wid,17681351,wiadomosc.html?ticaid=115927>, dostęp: 12 września 2015).

36 E. Khidayer, *Życie...*, dz. cyt., s. 20.

obowiązku stopniowo – początkowo nakłania się je do poszczenia przez pół dnia, później przez cały dzień, aż w czasach przez kilka dni z rzędu³⁷. Z poszczenia zwolnieni są chorzy, osoby upośledzone umysłowo, osoby starsze, a także kobiety ciężarne, karmiące, mające menstruację, dzieci w okresie dorastania a także żołnierze w czasie wojny. Od niedawna również zawodowi sportowcy są zwolnieni z postu. W przypadku podróży, zwolnienie to związane jest z odległością w jakiej przebywają od domu, choć tak naprawdę uzależnione jest to w dużej mierze od ich własnego uznania, mimo iż niektóre hadisy podają odległość 64 km³⁸.

Jak wskazuje się w literaturze, okres ten jest szczególnie ważny dla wyznawców islamu, właśnie ze względu na te niecodzienne ograniczenia, które skłaniają do zwrócenia większej uwagi na swoje życie religijne, do większego oddania się Bogu oraz do zintensyfikowania swoich aktywności religijnych³⁹. Jak wskazuje M.M. Dziekan, post ma w dużej mierze znaczenie etyczne, jako że jest to czas przebaczenia oraz oczyszczenia z grzechów, a jego funkcję można przyrównać do roli spowiedzi w chrześcijaństwie. W godzinach wieczornych muzułmanie spotykają się aby odmawiać specjalne modlitwy zwane *tarawish*. Czas ten ma dodatkowo służyć na odbudowanie zgody i pokoju⁴⁰.

Jak pisze E. Khidayer, warto pamiętać iż wszelkie ważne sprawy, należy załatwić jeszcze przed *ramadanem*, gdyż mimo że oficjalnie godziny pracy nie zmieniają się, wiele osób pracuje w tym okresie krócej lub wcale. Szczególnie charakterystyczne jest to dla krajów Zatoki Perskiej. Wobec pragnienia i głodu, ludzie są zmęczeni i rozdrażnieni⁴¹, co szczególnie przekłada się na pracę kierowców, a widać to w zwiększonej ilości wypadków samochodowych w okresie *ramadanu*. Autorka sugeruje, iż tak naprawdę niemożliwe staje się kontemplowanie aspektów duchowych, kiedy człowiek doznaje cierpienia związanego z tak przyziemnymi sprawami jak głód czy pragnienie⁴².

Oprócz poszczenia, na muzułmanów nakłada się pewne obowiązki, jak np. konieczność powzięcia codziennie rano jakiegoś postanowienia

37 S.W. Witkowski, *Wprowadzenie...*, dz. cyt., s. 11–12.

38 E. Khidayer, *Życie...*, dz. cyt., s. 21.

39 S.W. Witkowski, *Wprowadzenie...*, dz. cyt., s. 11–12.

40 M.M. Dziekan, *Dzieje...*, dz. cyt., s. 169.

41 Według badań produktywność pracowników spada w tym czasie o 35–50%, rośnie natomiast popyt wewnętrzny (J. Wójcik, *Głodny muzułmanin...*, dz. cyt.).

42 E. Khidayer, *Życie...*, dz. cyt., s. 27.

(*nija*), wyzbycia się rozrzutności, unikania imprez, słuchania muzyki czy oglądania komedii, a nawet – w stosunku do kobiet – zakaz perfumowania się i nakładania makijażu. Generalnie powinno się kierować zasadą, iż wszelkie luksusy i przyjemności są zakazane, a dodatkowo, w związku z sensem tego okresu jakim jest przebaczenie i okazywanie innym większego szacunku, powinno się także unikać przeklinania i wywyższania się. Zgodnie z wierzeniami, grzechy popełniane w okresie postu, pochodzą z samego serca człowieka, gdyż szatan w tym czasie zamknięty jest w piekle i nie może źle doradzać ludziom. W związku z czym popełniane złe czyny powinny być surowiej karane⁴³. E. Khidayer porównuje *ramadan* do Nowego Roku obchodzonego w kręgach europejskich, szczególnie ze względu tradycję tworzenia postanowień na nowy, nadchodzący rok⁴⁴.

Jałmużna ramadanowa (*zakat Al-fitr*) składana na zakończenie postu z okazji święta *Id al-Fitr*, jest obowiązkiem każdego, dorosłego muzułmiana, który pości w miesiącu *ramadan*. Obowiązek ten nie jest zależny od stanu posiadanego majątku, wobec czego mężczyzna będący głową rodziny, powinien przekazać jałmużnę za siebie i swoją rodzinę, co potwierdza hadis:

Abd Allah ibn Umar powiedział, że: „Prorok nakazał, aby każdy muzułmanin: niewolnik, człowiek wolny, mężczyzna, kobieta, dziecko i starzec, dał jałmużnę ramadanową”.

Zalecane jest również przekazanie *zakatu Al-fitr* za nienarodzone jeszcze dzieci. Ten rodzaj jałmużny kieruje się do tych samych potrzebujących co w przypadku *zakatu al-Adha* i *sadaki* i powinno się ją rozdzielić w swoim otoczeniu, czyli najpierw wśród członków najbliższej rodziny, znajomych, dalej wśród społeczności lokalnej, a jeśli nie ma wśród wcześniej wymienionych osób potrzebujących – w kraju lub za granicą. Obecnie zamiast żywności powszechne jest przekazywanie środków pieniężnych. *Zakat Al-fitr* należy składać przed modlitwą świąteczną, podczas zachodu słońca, w dniu poprzedzającym *Id*. Przekroczenie tego terminu unieważnia jałmużnę, która nie może być już traktowana jako *zakat*, tylko jako *sadaka*⁴⁵.

43 Tamże, s. 20.

44 Tamże, s. 27.

45 „Al Hikma” – Czasopismo Stowarzyszenia Studentów Muzułmańskich w Polsce, numer specjalny na Ramadan, s. 15, <http://www.islam.org.pl/nasze-publicacje/al-hikma>, dostęp: 12 września 2015.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż za czasów Proroka jałmużna składana była pod postacią jedzeni, a jej wartość należną za jedną osobę, określano w wartościach *saa*, co jest równoznaczne z trzykrotną zawartością dwóch złączonych dłoni (obecnie przyjmuje się, że jest to ok. 2,5 kg). W ramach jałmużny ofiarowuje się główny produkt odżywczy (*kuft*), który jedzą najczęściej ludzie w danym kraju. Abu Said al-Chudri powiedział: „W dzień świąteczny, za życia Proroka, dawaliśmy [jako jałmużnę ramadanową] pożywienie w ilości *saa*. A naszym pożywieniem jest jęczmień, rodzynki, laktoza i daktyle”. Na podstawie przytoczonego hadisu stwierdzić można, że *zakat al-fitr* nie może być składany w postaci: pieniędzy, kocy, ubrań, paszy czy urządzeń domowych. Obecnie wielu uczonych słania się jednak ku opinii, iż w pełni uzasadnione jest składanie jałmużny w formie pieniężnej, w wysokości odpowiadającej równowartości produktów, które należałoby kupić⁴⁶. W Zjednoczonych Emiratach Arabskich w drodze umowy społecznej przyjęto, że odpowiednia stawka to 2,5 kg ryżu, natomiast w Egipcie kwota jest ogłaszana corocznie orzeczeniem uniwersytetu Al-Azhar⁴⁷. W Polsce na rok 2013 r. wartość przeciętna to: rodzynki – 35 zł, daktyle – 25 zł, ryż – 10 zł, mąka – 5 zł, na każdą osobę.

Co ciekawe, duże znaczenie ma ustalenie początku *ramadanu*, gdyż jeśli jako pierwsza uczyni to Arabia Saudyjska, to pozostałe kraje dostosowują się do tych ustaleń, w przypadku natomiast gdy to uczeni z innego kraju dostrzegą na niebie sierp Księżyca po nowiu – Arabia Saudyjska ustala go na dzień później. Dzisiaj ta rywalizacja ma mniejsze znaczenie, ze względu przede wszystkim na zaawansowaną technologię i większe możliwości naukowców, którzy przekazują tę informację na podstawie obserwacji w centrach astronomicznych, a dalej jest ona rozpowszechniana przez media⁴⁸.

Pierwszy posiłek (*iftar*), który spożywa się wraz z zakończeniem postu, różni się w zależności od szerokości geograficznej. W Egipcie są to daktyle namoczone w mleku, w Syrii jest to *kamar ad-din*, czyli moczone w wodzie, suszone morele, natomiast w Maroku jest to zupa *harira* oraz woda i daktyle. Następnie podawane jest danie główne, które również w zależności od regionu może być różne, jak np. ryba (w Maroku), baran

46 Tamże, s. 15.

47 E. Khidayer, *Życie...*, dz. cyt., s. 21.

48 Tamże, s. 24.

czy kura. Na zakończenie pije się herbatę i je słodkie wypieki. *Sahuru* to ostatni posiłek przed wschodem słońca. Zakończenie *ramadanu* jest ważnym wydarzeniem, gdyż kolejnego dnia rozpoczyna się obchody święta *Id al-Fitr*, obchodzonego przez trzy dni. Zgodnie ze zwyczajem, należy wtedy mieć coś nowego do ubrania⁴⁹.

Post jest na tyle poważnie przestrzegany przez wyznawców islamu, iż jego publiczne złamanie może nie tylko spotkać się ze zdecydowaną reakcją świadków, ale często czyn ten jest w krajach muzułmańskich spenalizowany. Dla przykładu, zgodnie z art. 222 Kodeksu karnego w Maroku, każdy, kto będąc muzułmaninem, publicznie i ostantacyjnie łamie zakaz postu przed *iftarem*, zostanie ukarany⁵⁰.

Jałmużna (*zakaat*)

Zakaat to jedna z najważniejszych instytucji w prawie muzułmańskim. Wspomina o niej Koran w surze Skrucza:

Wzēz z ich majątku jałmużnę, abyś przez nią mógł ich oczyścić i usprawiedliwić⁵¹.

W literaturze, w odniesieniu do jałmużny, często pojawiają się dwa pojęcia zestawiane ze sobą na zasadzie synonimów, czyli *zakaat* i *sadaka*. Zasadniczo, głównym elementem odróżniającym je od siebie jest to, iż *sadaka* jest dobrowolna, natomiast *zakaat* traktowany jest już jako rodzaj zinstytucjonalizowanego podatku.

Zakaat, w religijnym znaczeniu, może być interpretowany jako sposób na oczyszczenie się muzułmanina z chciwości i skąpstwa (czasownik *zaka*, od którego najprawdopodobniej pochodzi to słowo, oznacza „oczyszczać”⁵²) albo jako forma oczyszczenia nie samego siebie, ale zdobytego majątku, który być może jest obciążony jakimś grzechem. Islam

49 Tamże, s. 29–33.

50 Tamże, s. 28 i 36.

51 Koran, IX, 103.

52 Jak jednak twierdzi H. Abdalati, koraniczne znaczenie słowa *zakaat*, nie ma swojego odpowiednika w żadnym innym języku (H. Abdalati, *Spojrzenie...*, dz. cyt., s. 125).

nie stanowi przeszkody do bogacenia się, traktując wręcz biedę jako brak łaski bożej⁵³. Techniczne znaczenie *zaksatu*, sprowadza się do równowartości rocznego podatku w świadczonych usługach i pieniądzu, który musi zostać spłacony przez każdego muzułmanina i odpowiednio rozdzielony pomiędzy potrzebującymi. *Zaksat* tak samo powinien być spłacany z posiadanych produktów rolnych i bydła⁵⁴.

Jak podkreśla H. Abdalati, nie należy utożsamiać *zaksatu* ze zwykłą formą dobroczynności, pospolitą jałmużną czy daniną, nie jest to też tylko proste przekazywanie środków ze stanu posiadania jednej osoby dla drugiej. Zdaniem autora, z całą pewnością nie należy zrównywać go z dobrowolnym datkiem ani też z podatkiem państwowym. Mało tego, podatki nie mogą stanowić substytutu tego obowiązku, gdyż *zaksat* stanowi osobną powinność i konieczność jego spłaty musi być oddzielona od płacenia podatków dla rządu. Jest to raczej obowiązek wobec Allaha, stanowiący duchową inwestycję, podejmowany w interesie całej społeczności muzułmańskiej⁵⁵.

Przychody z jałmużny kierowane są na codzienne potrzeby oraz utrzymanie meczetów, jak i również na osoby potrzebujące, wdowy i sieroty. Cele tej instytucji określone zostały w pewnym stopniu już w samym Koranie:

Jałmużny są tylko dla ubogich i biedaków, i tych, którzy przy nich pracują, i dla tych, których serca zostały pozyskane, i na wykup niewolników, i dla dłużników, i dla Boga, i dla podróznego. To jest obowiązek nałożony przez Boga!⁵⁶.

Zaksat jest więc instytucją skierowaną do następującego grona odbiorców:

- biedni i potrzebujący muzułmanie; z przeznaczeniem na niezbędne do ich utrzymania zasiłki,
- nowi, nawróceni muzułmanie; z przeznaczeniem na osiedlenie się i zaspokojenie niecodziennych potrzeb,
- muzułmańscy jeńcy wojenni; z przeznaczeniem na wykup z niewoli,
- zadłużeni muzułmanie; z przeznaczeniem na likwidację długów,
- pracownicy zatrudnieni w celu pobierania *zaksatu*; z przeznaczeniem na opłacenie ich pracy,

53 I. Warraq, *Dlaczego...*, dz. cyt., s. 150.

54 H. Abdalati, *Spojrzenie...*, dz. cyt., s. 125 i 129.

55 Tamże.

56 Koran, IX, 60.

- muzułmanie, którzy studiują, prowadzą badania i szerzą wiedzę; z przeznaczeniem na pokrycie kosztów nauki i działalności misyjnej,
- podróżnicy przebywając w obcych krajach; z przeznaczeniem na pomoc tym, którzy tego potrzebują.

Osobą uprawnioną do otrzymania *zakat* może być ten, kto nie posiada środków pozwalających na zaspokojenie niezbędnych do życia potrzeb lub ten czyj majątek nie przekracza równowartości 15 dolarów USA. Co więcej, *zakat* może zostać dostarczony w sposób bezpośredni do poszczególnych osób, kwalifikujących się do jego otrzymywania lub przekazany organizacji pomocy społecznej (też w formie funduszu). Innym sposobem jego rozdzielania są stypendia dla studentów i pracowników badawczych. Dawca *zakatu* powinien pozostać anonimowy, a tylko dla mobilizacji innych współwyznawców może on ujawnić swoje imię lub wkład publicznie⁵⁷.

Muzułmanin, który przez cały rok kalendarzowy posiada środki płatnicze i dobra o wartości równej lub wyższej niż 15 dolarów USA, jest zobowiązany do opłacania *zakatu* o minimalnej wysokości 2,5% ogólnego rocznego dochodu. Należy jednak zauważyć, iż wysokość opodatkowania jest w tym przypadku określona minimalnie, co nie wyklucza możliwości wpłacania większych datków, a w czasach kiedy potrzeby społeczeństw rosną i w okresie stanu wyjątkowego, zwiększona wartość *zakatu* jest nawet wskazana. Wysokości *zakatu* oblicza się po odliczeniu wszelkich długów. Opodatkowaniu jałmużną nie podlegają codzienne wydatki na produkty żywieniowe, środki komunikacji, pożyczki oraz inne, niezbędne wydatki. Fundusz *zakatu* stanowi substytut wszelkich akcji zbierania pieniędzy dla potrzebujących, jak i na inne cele. H. Abdalati twierdzi, iż prawidłowo opłacany *zakat* jest w stanie wyeliminować ze społeczeństwa osoby biedne, a nawet zapewnić nadwyżki finansowe w skarbie państwa, które mogą stać się dobrem powszechnie dostępnym⁵⁸.

Powszechnie przyjętym zwyczajem składania jałmużny, jest ofiarowanie jej podczas największych świąt, takich jak *Id al-Adka* czy *Id al-Fitr*, można je wtedy złożyć np. do „dzwoneczków” w meczecie. Ostatnim modnym rozwiązaniem stało się przekazywanie środków na rzecz organizacji charytatywnych. Osoby pracujące przekazują 1/40 swoich dochodów raz w roku, natomiast rolnicy wraz z zakończeniem zbiorów daktyli czy zbóż, dziesiątą część zbiorów. Wysokość jałmużny na każdego

57 H. Abdalati, *Spojrzenie...*, dz. cyt., s. 128–129.

58 Tamże, s. 127.

członka rodziny określana jest corocznie, poprzez orzeczenia najważniejszej instytucji sunnickiej – Al-Azharu. Jak podaje E. Khidayer, w roku 2011 stawka ta wynosiła 7,5 funta egipskiego, czyli zgodnie z ówczesnie panującym kursem, około 4 złotych⁵⁹.

Pielgrzymka do Mekki (*hadżdż*)

Obowiązkiem, tym razem o charakterze fakultatywnym, jest pielgrzymka do Mekki, którą powinno się odbyć przynajmniej raz w życiu. Konieczność jego realizacji zależy każdorazowo od warunków zdrowotnych i finansowych muzułmanina i muzułmanki. Wskazuje na to Koran:

Na ludziach cięży obowiązek względem Boga – na tych, którzy mają ku temu środki – odprawienia pielgrzymki do tego Domu⁶⁰.

Sama tradycja pielgrzymki, została przejęta z okresu przedmuzułmańskiego *dżahilija*, a jej zasady określone przez Proroka w 632 r. Cała obrzędowość pielgrzymkowa to szereg elementów i rytuałów, które w swoisty sposób mają przypominać, a przez to odtwarzać, wydarzenia z życia proroka Abrahama. Składają się na to dwa etapy: *umra*, czyli tzw. mała pielgrzymka, którą można odbyć w dowolnie wybranym terminie jako odrębną pielgrzymkę. *Hadżdż* to natomiast drugi, właściwy element pielgrzymki do Mekki⁶¹.

Odbycie pielgrzymki do Mekki, wiąże się z pewnego rodzaju nobilitacją poprzez nadanie danej osobie tytułu *hadżdżi* (dla mężczyzny) oraz *hadżdżijja* (dla kobiety). Dosyć często pielgrzymkę odbywa jedna, szczególnie szanowana osoba w danej społeczności, na którą składają się inni współwyznawcy⁶².

Jak wskazuje H. Abdalati, pielgrzymka do Mekki to instytucja służąca różnym celom. Jednym z nich ma być zapoznanie się między sobą muzułmanów oraz stworzenie przestrzeni umożliwiającej rozwiązywanie wspólnych problemów czy spraw życia codziennego. Jak podkreśla autor,

59 E. Khidayer, *Arabski...*, dz. cyt., s. 56–57.

60 Koran, III, 97.

61 M.M. Dziekan, *Dzieje...*, dz. cyt., s. 170.

62 Tamże.

pielgrzymka ta jest jednocześnie „największą regularną konferencją pokojową w historii ludzkości” oraz największym corocznym zgromadzeniem Wiary, gdyż jej tematem przewodnim jest pokój. Kolejnym celem ma być swoista demonstracja uniwersalności religii oraz równości pomiędzy jej wyznawcami. Służyć ma temu m.in. prosty, identyczny dla każdego strój, konieczność przestrzegania jednolitych instrukcji oraz te same, wypowiedane czasami jednocześnie, słowa – to wszystko zaciera różnice zarówno klasowe, jak i narodowościowe oraz w materialnym wymiarze, zrównuje wszystkich współwyznawców ze sobą. *Hadżdż* ma uzmysławiać ludzkości Wielkie Zgromadzenie, które nastąpi w Dniu Sądu Ostatecznego oraz podkreślać niezwykłość Świętego Miasta, jako jedyne na świecie, które zostało wybrane na centrum czystego monoteizmu i środka islamu⁶³.

Jak pisze dalej H. Abdalati, celem i sensem pielgrzymki wbrew pozorom nie jest Czarny Kamień Ka’by. Jest nim natomiast akt pobożności, poddaństwa, posłuszeństwa i potwierdzenia wierności wobec Allaha. Całowanie, dotknięcie lub wskazanie na Czarny Kamień, nie jest obowiązkiem, a jedynie dobrowolnym aktem, który nie stanowi o wierze muzułmanina w ten kamień czy związane z nim przesady, gdyż ma to znaczenie symboliczne i wyraża szacunek i miłość do Proroka Muhammada⁶⁴.

Oddawanie szacunku Muhammadowi, ma swoje źródło na etapie rekonstruowania świątyni, kiedy to Czarny Kamień leżał u jej podstawy, a przywódcy plemienni (było to kilka lat przed wprowadzeniem islamu) toczyli spory o prawo pierwszeństwa do przeniesienia Kamienia. Wobec braku porozumienia, zgodzili się między sobą, iż pierwsza osoba, która pojawi się w pobliżu, będzie tą, która pomoże w rozwiązaniu ich sporu. Jak nietrudno jest się domyślić, tą osobą był Muhammad. Zawinął on kamień w sukno i zaproponował aby każdy z przywódców brał udział w jego transporcie, co spotkało się z akceptacją, a sam Muhammad zasłynął jako dobry rozjemca i strateg⁶⁵.

Czarny Kamień ma owalny kształt, z wyraźnie widocznym, wklęsłym obszarem, który powstał w wyniku składania na nim milionów pocałunków. Nie jest on jednolicie czarny, raczej połyskuje na purpurowo i odznacza się czerwonymi plamami. W powszechnej opinii kamień ten jest uważany

63 H. Abdalati, *Spojrzenie...*, dz. cyt., s. 130.

64 Prorok Muhammad złożył ten kamień w jednym z rogów fundamentów Ka’by, podczas jej rekonstrukcji (Tamże, s. 131).

65 Tamże, s. 132.

za meteoryt. Został on użyty do budowy świątyni przez Proroka Abrahama i jego syna Izmaela, w miejscu gdzie według tradycji miał modlić się Adam. Wobec powyższego, H. Abdalati uparcie podkreśla, iż kamień ten nie miał i nie ma specjalnego znaczenia ani dla muzułmanów, ani dla islamu⁶⁶.

Jednym z najważniejszych obowiązków pielgrzymów (ale nie tylko ich, gdyż także każdej innej osoby w dowolnym miejscu na świecie, która ma odpowiednie zasoby finansowe i możliwości) jest założenie ofiary ze zwierzęcia połączone z karmieniem ubogich. W tym kontekście współcześnie zauważono problem marnowania dużej ilości mięsa, które na skutek panującego upału i braku chłodni, psuło się znacznie szybciej. Problem jednak został rozwiązany poprzez rozbudowanie systemu przechowywania i transportowania mięsa, które obecnie może być sprawnie dostarczane – drogą morską lub lotniczą – do krajów muzułmańskich dotkniętych wysokim stopniem ubóstwa, klęską suszy, powodzi czy konfliktów wojennych. W ostatnich latach głównym jego odbiorcą były Somalia, Bangladesz, Czad, Sudan czy Palestyna. Innym, wydawałoby się że bardziej rozsądnym i racjonalnym sposobem na wypełnienie obowiązku składania ofiary, jest możliwość jej opłacenia, co w rezultacie przekłada się na możliwość zabicia zwierzęcia w sposób higieniczny, w odpowiednim miejscu i czasie. Podmioty odpowiedzialne za taki rodzaj składania ofiar, to specjalne instytucje religijne, które sprawują pieczę nad rzeźniami znajdującymi się w Mekce⁶⁷.

Podsumowanie

Podsumowując, scharakteryzowane w artykule filary wiary muzułmańskiej stanowią niewątpliwie podstawowy a zarazem kluczowy element dla każdego wiernego. Każda z pięciu instytucji została przedstawiona jedynie w zarysie, jako że celem publikacji jest wprowadzenie do bardziej szczegółowej analizy. Niewątpliwym bowiem pozostaje, iż znajomość pięciu filarów islamu i właściwe zrozumienie roli każdego z nich z osobna, jest niezbędne dla dalszego zgłębiania różnorodnych aspektów związanych z prawem *szariatu* i szeroko pojętą kulturą muzułmańską.

66 Tamże, s. 131–132.

67 Tamże, s. 135.

Bibliografia

- „Al Hikma na Ramadan”, Czasopismo Stowarzyszenia Studentów Muzułmańskich w Polsce.
- Abdalati H., *Spojrzenie w islam*, Białystok 2003.
- Bielecki J., *W samolocie kobiety i mężczyźni osobno*, <http://www.rp.pl/arttykul/1168635.html?print=tak&cp=0>, dostęp: 12 września 2015.
- Dziekan M.M., *Dzieje kultury arabskiej*, Warszawa 2008.
- Elass M., *Co tak naprawdę mówi Koran. Chrześcijański przewodnik po Świętej Księdze islamu*, Warszawa 2009.
- Hitti P., *Dzieje Arabów*, Warszawa 1969.
- Khidayer E., *Arabski świat*, Warszawa 2012.
- Khidayer E., *Życie po arabsku*, Warszawa 2013.
- Koran*, Bielawski J. (tłum.), Warszawa 1986.
- Naipaul V. S., *Poza wiarą. Islamskie peregrynacje do nawróconych narodów*, Wołowiec 2014.
- Sadowski M., *Dżihad – święta wojna w islamie*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2013, nr 8.
- Warraq I., *Dlaczego nie jestem muzułmaninem*, Warszawa 2013.
- Witkowski S.W., *Wprowadzenie do prawa muzułmańskiego*, Warszawa 2009.
- Wójcik J., *Głodny muzułmanin, zły muzułmanin? Efekty uboczne postu w Ramadanie*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1329,title,Glodny-muzulmanin-zly-muzulmanin-Efekty-uboczne-postu-w-Ramadanie,wid,17681351,wiadomosc.html?ticaid=115927>, dostęp: 12 września 2015.

ABSTRACT

AGNIESZKA KURIATA, KATARZYNA SADOWA

Ideological foundation of the Muslim religion: five pillars of Islam. Outline of the issue.

In recent years, the number of Muslims has increased not only in the Middle East, but also in the European countries. The percentage of minorities is significant mainly in the Western Europe. Also in Poland during last years the number of Muslims has raised. Simultaneously many Muslim values contradict basic European rights, what may results in some controversies. Therefore Authors are surely convinced,

that the proper, basic knowledge about Muslim culture and *sharia* is required. The main aim of presented article is to shortly characterize the five pillars of Islam, as an introduction to more specific analysis which will be further conducted.